

חוצ-פנים – על גילוי ומסיכה

פתיחה

מאז ומעולם מהדהדת בתודעת הקיום האנושי שאלת ההתמודדות שבין החיצוניות לפנימיות, האסתטיקה והאתיקה, התוכן והצורה. למשל, בין היות הבגד בוגד ומסתיר, מכסה בצבעים ובצביעות על מה שמתחתיו, ובין היותו לכבוד ולתפארת למין האנושי הנבדל ומתייחד מן הבהמה בצניעות ובצלם א-להים המוטבעים בו, ואשר באים לידי ביטוי כלפי חוץ בבגדיו אותן הוא עוטה על עצמו, מעין דוגמא של מעלה – עוטה אור כשלמה.

ככלל, ניתן להצביע על שלוש גישות עקרוניות לסוגיה: מגישה הרואה בחיצוניות כלי שרת לפנימיות, דרך גישה הרואה בה ערך עצמי ועד לגישה מאחדת. בפורים המתח שבין הפנימיות לחיצוניות מגיע לשיא ובא לידי ביטוי במצוותיו ומנהגיו. היבט אחר של הסוגיה מופיע ב"פפורים" בימים הנוראים המכוונים לפנימיות. ברוחה של תורת א"י נרצה להציע שייתכן והגישות העקרוניות המחשבתיות באות לידי ביטוי גם בדיון ההלכתי בכשרות קרן הפרה לשופר.

א. פורים

בפורים המתח שבין הפנימיות לחיצוניות מגיע לשיא, כאמור, ומתבטא בשתי תנועות משלימות: האחת – חשיפת הפנימיות שבחיצוניות והשנייה – העצמת החיצוניות לגילוי הפנימיות. התנועה הראשונה, חשיפת הפנימיות – באה לידי ביטוי בהסתר הפנים שבמגילה ובקבלת התורה מחדש. התנועה השנייה, העצמת החיצוניות – באה לידי ביטוי ב"עד דלא ידע" ובמנהג התחפושת. נפרט בקצרה כל תנועה.

לתנועה הראשונה שני ביטויים: הביטוי הראשון של חשיפת הפנימיות שבחיצוניות, מודגש ביותר על רקע הסתר הפנים שבמגילה – שם ד' לא נזכר במפורש ועל הקורא לחשוף את גילוי בין המשתאות, ארמון הנשים וגינוני המלכות. חשיפת הפנימיות נעשית ע"פ עקרון הסיבתיות הכפולה.¹ הביטוי השני של חשיפת הפנימיות הוא קבלת התורה מרצון ולא מכפייה. קבלה זו חושפת כי המניע לעימות הקיומי עם המן הוא אמוני וכפי שהקורא נדרש לחשוף את גילוי ד' מלמעלה למטה, כך גם קבלת התורה שבע"פ בפורים, אל מול התורה שבכתב, מדגישה את הצורך בפעילות יזומה אנושית של חכמים לחשיפת רצון ד' וגילוי במציאות המוסתרת.

התנועה השנייה והמשלימה היא העצמת החיצוניות לגילוי הפנימיות ואף לה שני ביטויים. הביטוי הראשון הוא "עד דלא ידע", שחרור כבלי הרציונאליות והמסגרת, שהיא הנהגה לא שגרתית, על מנת שהפנימיות החבויה תיחשף, בבחינת: "נכנס יין יצא סוד". ההיבט השני הוא מנהג התחפושות. אחד הטעמים למנהג הוא הדילמה של קיום יהדות בגלות, באיזו מידה יש להחצין אותה – "לא יכרע ולא ישתחוה" ובאיזו מידה יש להפנים אותה

1. "סיבתיות טבעית היא רגילה ומוחשית, והסיבתיות העליונה היא נעלמת, בלתי מוחשית, חלק מתוכנית ההשגחה האלוקית. (ע"פ יחזקאל קויפמן, תולדות האמונה הישראלית).

ולהלך בין הטיפות: לשלוח נציגות לסעודת אחשוורוש ולהשתחוות לצלם אך רק לפנים.² כאן התנועה הפוכה, דווקא העצמת הוירטואליות שבמסכה אמורה לשחרר אותנו מעכבות המונעות ביטוי מלא של הפנימיות. דווקא הזיוף יביא אותנו לאמת. הזיוף שבמסכה בא לידי ביטוי באופן לשוני בשפות רבות: בעברית, שורשה מהמילה מסך הבא לכסות. בערבית: "מסחרה" שפירושה מסחר רמאות וליצנות, ובלטינית: מהמילה Persona שמשמעותה: להישמע (sona) דרך (per).³ אם כן, ראינו שבפורים המתח בין הפנימיות לחיצוניות מגיע לשיא הבא לידי ביטוי במצוותיו ומנהגיו.

ב. גישות עקרוניות

פורים מציג רק היבט אחד של היחס בין הפנימיות לחיצוניות ועל כן יש לבחון אותו מהיבטים נוספים, לא רק מכיוון הפורים אלא גם מכיוון ה"כפורים". ניתן להצביע על שלוש גישות עקרוניות בסוגיה זו. מגישה הרואה בחיצוניות כלי שרת לפנימיות, דרך גישה הרואה בה ערך עצמי ועד לגישה מאחדת. **לגישה הראשונה**, החיצוניות משרתת את הפנימיות בבחינת הכשר מצווה אך אין לה ערך עצמי. לדוגמא: נוי מצווה בתשמישי קדושה וכיוצא ב. **לגישה השנייה**, החיצוניות בעלת ערך עצמי,⁴ טבעי, אך היא אינדיפרנטית לפנימיות ואין ביניהן יחסי גומלין. לדוגמא: "אישה נאה, דירה נאה וכלים נאים מרחיבים דעתו של אדם". מובן, כי כל זאת רק במידה והחיצוניות מוסיפה לפנימיות או לחילופין אינה פוגמת בה.⁵ **לגישה השלישית**, לא רק שלחיצוניות יש ערך עצמי אלא שיש לחתור לחשוף את הפנימיות הגלומה במימד החיצוני. יחד עם זאת יש לקרוע את המסכה מעל צביעות מְפֹלְגת מלאכותית המציגה חיצוניות קוסמטית ללא שורש פנימי.⁶

ג. לשון חכמים חרפא

ברצוני לטעון כי ההבדל בין הגישות לא נותר רק ברמה הרעיונית, אלא משפיע על פסיקת ההלכה. מעניין לבחון אותה בקוטב ה"כפורים" של פורים – בימים הנוראים המכוונים לפנימיות. ברוח תורת ארץ ישראל אנו רוצים להציע, שייכתן והמחלוקת בכשרות קרן פרה לשופר נובעת מגישות מחשבתיות אלו. הדבר בא לידי ביטוי בשלושה מישורים: מילולי, רעיוני ומציאותי. **מילולי**: האם קרן הפרה יכולה להיקרא שופר; **רעיוני**: האם נאמר

2. "מפני מה נתחייבו שוניאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה? ... מפני שהשתחוו לצלם... הם לא עשו אלא לפנים, אף הקב"ה..." (מגילה יב, א).
3. הפסיכולוג יונג התייחס לפרסונה כמסכה המסתירה חלקים מאישיותנו (כדוגמת ה"ליצן הבוכה"), כאשר זהותנו החיצונית מושפעת מנורמות ודרישות חברתיות.
4. למעשים חיצוניים השפעה על הפנימיות בבחינת "אחרי המעשים נמשכים הלבבות". כך מחקר על ההשפעה הנפשית של ניתוחים פלסטיים יצר את תורת הפסיכו-קיברנטיקה.
5. בדיני צניעות, האתיקה נדחית בצדק מפני האסתטיקה מבלי לזלזל בערכה העצמי. כך למשל ר"ע ורשב"ג מכירים ביופיו של נשים נוכריות (עבודה זרה כ, א), אולם עדיין מהדהדת השאלה מה תפקידה של האסתטיקה על פרטיה? האם תפקידה "היחיד" הוא רק "טריק" להבטחת קיומו של המין האנושי? בתגובת הקיצון הנוצרית האישה עצמה זוהתה כרוע מפתה.
6. "נטייתו או חמדתו הטבעית של האדם לנאה, לאסתטי, שנאתו למכוער הן שדוחות אותו מעל פני החטא" (הרב י"ד סולובייצ'יק, על התשובה, עמ' 113). כפי שבטבע לנבלה ריח רע ולשקר היבט פיזיולוגי הנבדק בפוליגרף ("פינוקיו"). אולם לא קיימת המשמעות שבאופן אוטומטי מזהה בין היפה לטוב ומוסרי, כבפילוסופיה היוונית. מחקרים רבים מצאו קשר פנימי בין הערכת יופי אנושי לבריאות נפשית וגופנית, הרמוניה וסימטריה, והם מבחינים בין "יפה" ל"מושך".

בקרן הפרה המזכירה את חטא העגל "אין קטיגור נעשה סניגור" כבגדי זהב של כה"ג או שהיא "מבחוץ" ולא "לפני ולפנים"; ובמצאיאות: האם שופר של פרה רציף מבחינה זואולוגית או שהוא גדל כשופר על גבי שופר.

כל השופרות כשרים,

חוץ משל פרה מפני שהוא קרן.

אמר רבי יוסי: והלא כל השופרות נקראו קרן.

משנה ראש השנה ג, ב

ברצוננו להציע כי אין זו רק מחלוקת לשונית. התורה מצווה אותנו על יום תרועה, אלא ששם הכלי המשמש לכך אינו נזכר בפירוש. לכלי התרועה קוראים חכמים 'שופר', מלשון שפופרת. כלומר, הכלי מכונה על שם התוכן, החלל הפנימי שבו. לעומתם, מדגיש ר' יוסי את המעטפת, המקרינה כלפי חוץ עוצמה ואנרגיה כקרני ניגוח וכקרני השמש. אשר על כן קובע ר' יוסי כי כל השופרות נקראו 'קרן'.

ולא בכדי – בעוד שמדברי חכמים משתמע כי השופר הוא כלי שנועד להדגיש את מלוא משמעות התוכן והכוונה הפנימית, להשמיע קול הבוקע מן המעמקים, משווה ר' יוסי לנגד עיניו גם את מראהו החיצוני של השופר, והוא תובע התאמה בין התוכן הפנימי ובין המראה החיצוני.

מבין שיטי הגמרא, העוסקת במישרין בשאלת כשרות קרן השור לשמש כשופר בראש השנה, טמונה סוגיית עומק הנוגעת לחייו היומיומיים של אדם מישראל בכל השנה כולה: האם לא להסתכל בקנקן אלא במה שיש בו בלבד, כיוון שאין להתחשב במראה החיצוני, או שמא יש לתור אחר התלמיד אשר תוכו כבדו, כלומר לדרוש ולבקש את ההתאמה בין הפנים והחוץ, מתוך הכרה בערכו של כל אחד משני מימדי הקיום.

ד. ויבינו במקרא

ביתר הדגשה בולטת המחלוקת בין ר' יוסי וחכמים ברובד דרשות הפסוקים אותו מוסיפה הגמרא על המחלוקת הלשונית שבמשנה. נבקש לבחון, האם קרן השור, בה עוסקים חכמים, ושופר הפר, עליו מדבר ר' יוסי, חד הם? נבקש להציע כי אין זה הבדל סמנטי בלבד:

ורבנן... דפרה - קרן אקרי, שופר - לא אקרי, 7

דכתיב: "בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו".

ורבי יוסי אמר לך: דפרה נמי אקרי שופר,

דכתיב: "ותטב לה' משור פר" ... מאי שור פר? משופר.

לא יעלה על הדעת להשתמש בקרן השור, כך לדברי חכמים. קרן השור, כקרן הראם, מביעה פאר והדר, יופי נראה לעין, ומה לכך ולראש השנה? יתרה מזו, השור הוא בהמת המשא הנזכרת במקרא בהקשרים של עבודה ושל נזקים, ומה לו וליום הזיכרון, יום הדין?

7. קרן הפרה היא המקרה הגבולי שבין קרן היעל החלולה (המסמלת שמיעה פנימית) לקרן הראם שאינה חלולה (תוס') (המסמלת אטימות) אע"פ שניתן להכשיר שופר ע"י קידוחו. קיימת הפרדה בין "יופי לאופי", קרני השור חזקות אך לא נאות ולהיפך בקרני הראם (ספרי), הראם מסמל שעבוד לאסתטיקה המחפה על חולשה פנימית (ע"פ פירוש הראיה לאגדות רבה בר חנא).

לא ייפלא, אפוא, שר' יוסי בוחר לבסס את עמדתו על פסוק אחר. פסוק שבו מתאחדים ה'שור' – העובד בחוץ – וה'פר', אשר נזכר במקרא בהקשרים של הקרבת קרבנות ועבודת פנים בבית המקדש, ל'שור-פר' = 'שופר'.
 שוב מצאנו, כי עמדת חכמים רואה כשולי את הפן החיצוני יחסית לתוכן הפנימי. ומנגד מבקש ר' יוסי להוכיח כי התאמה בין פנים וחוץ אפשרית, או אולי – נדרשת, לפחות במסגרת קיום מצוות תקיעה בשופר בראש השנה.⁸

ה. שרי הפנים

המשכה של סוגיית הגמרא מעלה על פני השטח שיקול נוסף בקשר לכשרות קרן השור לשופר של ראש השנה:

היינו טעמא דרבנן... לפי שאין קטיגור נעשה סניגור.

ורבי יוסי אמר לך:

דקא אמרת אין קטיגור נעשה סניגור - הני מילי מבפנים,

והאי שופר – מבחוץ הוא.

לדברי חכמים קרן השור מזכירה את חטא העגל. לא ייתכן שביום הזיכרון ינסה עם ישראל להעלות זכרונו לפני מלכו של עולם הדין את עולמו בעזרת כלי מזכיר עוון.

וביתר העמקה, בחטא העגל, בני ישראל לאחר מעמד הר סיני מחפשים דמות ממשית, נראית לעין, שתחליף את "משה האיש" אשר "לא ידענו מה היה לו". האמונה בה', נותרה, אך העם תר אחרי ביטוי חיצוני שניתן יהיה לעבוד באמצעותו את האלקים. מכל הבהמות נבחר לשם כך העגל, ומן החומרים – הזהב הנוצץ. זו דרכו של העם להדגיש את הצד החיצוני, את מראה העיניים.⁹

לפיכך, לא יוכל שופר שנועד להזכיר זכרון פנימי, תוכני, מהותי, להיות עשוי מקרן השור. בדיוק כשם שלא יוכל הכהן הגדול בבואו לכפר לפני ולפנים ללבוש בגדי זהב.¹⁰

8. השופר פנימי והחצוצרה חיצונית אך הן בעלי מטרות משותפות. השופר טבעי מבעל חי, אסור לסותמו שאינו במינו ו"אסור לשנותו מטבעו הטבעי" עי כיפוף או פשיטה (הרב קפאח) לעומתו החצוצרה מלאכותית ומעשה ידי אדם (מכסף כי חסה התורה על **ממונם** של ישראל). היא משמשת בהקרבת קורבנות, "ביום שמחתיכם", ביציאה למלחמה ובתעניות (בתענית יש עינויים חיצוניים גשמיים ועונש גשמי ומטרם להשפיע על האדם בבחינת "אחרי המעשים נמשכים הלבבות"). אם כן השופר פועל מבפנים ומשפיע כלפי חוץ והחצוצרה בכיוון ההפוך למען אותה מטרה.

הראייה (קרן) מסמלת את החיצוניות והשמיעה (שופר) את הפנימיות כניגוד שבין הגיון התורה השמעי מול האריסטוטלי (ע"פ קול הנבואה לרב הנזיר). המקום היחיד בו תוקעים יחד בשופר ובחצוצרה הוא בית המקדש בו שתי התנועות מתאחדות והצלילי המתכתי נשמע עם החי. ובהר סיני אף הגענו לדרגת איחוד שבה "רואים את הקולות".

ר' יוסי נוקט בפסוק מכיבוש יריחו "במשך בקרן היובל" ולא בפסוק מהר סיני המובא לשיטת חכמים ע"י רש"י. משום שתפקיד השופרות ביריחו הוא פנימי וחיצוני. פנימי: תקיעה ע"י הכוהנים לפני הנס, וברזמנית גם חיצוני, ומשמש להפחדת האויב. כמו כן בפס' הקרן תלושה ואינה מסמלת כוח תקיפה ואעפ"כ נקראת קרן בניגוד לפסוקי חכמים. לכן ר' יוסי גם נמנע מהבאת פסוקי עקידת יצחק שבהם המסר הוא עדיפות הפנימיות על פני קורבן חיצוני והיפוכו בחכמים (עיי' בתוס').

9. השור, הדר לו, ולזהב - ברק מתכתי מושך עין. ברק הנובע מחוסר בתדירות תהודה עצמית (פנימית) כלשאר החומרים הגורם לקשר הרופף שבין ענן האלקטרונים ובין גרעין האטום סביבו הוא מרחף. וכך נגרמות תוצאות הרות אסון מהענקת המשמעות למראה, לחוץ.

10. וכפי שמשורר על כך שטרניחובסקי: "כי עוד נפשי דרוור שואפת לא מכרתיה לעגל פז" וקדם לו דוד בתהילים: "טוב לו תורת פיך מאלפי זהב וכסף".

1. שר החוץ

אלא שלר' יוסי שיטה אחרת בעניין. תפקיד השופר הוא להעלות זיכרון, אך הזיכרון עולה מבחוץ פנימה. השופר "מבחוץ הוא". אין פגם בדרך שבה נראים הדברים כלפי חוץ לכשעצמם, אלא רק אם אין התאמה בין הפנים והחוץ.

על הפרה האדומה אומרים חז"ל כי תבוא האם ותקנח צואת בנה. את הטינוף שבהליכה אחר מראה העיניים שבחטא העגל תטהר הפרה האדומה. בדרך כלל מוקרבים הקרבנות בתוך המשכן פנימה. הדם, ולעתים גם האיברים הפנימיים מוקרבים מן הקרבן על המזבח. אך טהרתו של טמא המת שבא במגע עם גוויה חסרת נשמה, וחיות פנימית באה באופן מיוחד.

הפרה האדומה תוכה כברה. צבעה החיצוני אדום כדם, ועבודתה נעשית בחוץ ולא במשכן. לא רק דמה מוזה על המזבח, אלא אף בשרה ועורה. כאשר החוץ אינו מסתיר ומכסה, אלא משדר כלפי חוץ בצורה נאמנה את התוכן הפנימי, הוא רצוי ומטהר.

גם השופר נועד להעביר קול מן העולם הזה, החיצוני, אל הקודש פנימה. מותר לצפות את השופר בזהב, בתנאי שלא ישתנה קולו בעקבות הציפוי החיצוני. באופן דומה, מתיר ר' יוסי להשתמש לשם העברת קול השופר בקרן הפרה, ובלבד שתהא התקיעה נובעת מטהרה פנימית של הלב.¹¹

2. תוכו כברו

לא אחת עולה דילמת היופי והאופי. בקצוות, שתי גישות: הגישה המבקשת ליהנות מיפי העולם הזה כפי שהוא. הגישה השנייה היא המבקשת להכריע שהתכונות הפנימיות הן החשובות ושאינן לייחס משמעות לחיצוניות. יחד עם זאת, נדמה שעצם השאלה המעמידה את הפנים והחוץ כסתירה אפשרית בטעות יסודה, על אף שהיא מושרשת במיתוסים מגיל קטן.

החל בסרט "היפה והחיה" בו מסתבר לבסוף שהאופי האצילי של החיה אמור להעיד על יופי חיצוני שרק כישוף מסתיר אותו; עבור ב"שרק", הפוסט-מודרני, שלמעשה מסיק אף הוא שהמכוערות נועדו למכוערים, שהרי הנסיכה הופכת למפלצת ירוקה כך שתוכל לחיות עם שרק בביצה המצחינה באושר ועושר; וכלה בסיפורי הילדים של הרב אבינר - "...מותר! פסקה נעמה הלמדנית תוך שהיא מהדקת משקפיה על אפה המחודד ומרימה את אצבעה שאינה פחות מחודדת..." – הילדה החכמה מרכיבת משקפיים ואפה מחודד.¹²

סוגיית הגמרא מציעה דרך שלישית בין הקצוות, דם הפר יכול להיות מוקרב על המזבח, וכאשר מדובר על פרה אדומה גם עורה משמש לקדושה ולטהרה. העיקר הוא שתהיה התאמה בין הפנים והחוץ.

הסתירה אינה הכרחית ואינה רצויה. אין כל סיבה שככל שעיר נושאת אופי דתי-תורני, כך על רחובותיה להיות נקיים פחות ומוזנחים יותר. הרי דמותו של המנהיג ושל הנביא מורכבת ממרכיבים של אסתטיקה חיצונית

11. כל עוד המהות נשמרת כחלק מעצמיות השופר הוא כשר, אולם כרגע שהשינוי מלאכותי הוא פסול. לכן שופר שנוקב, כשר אפילו אם השתנה קולו אך אם סתמו שלא בנינו, פסול אף אם קולו חזר לכשהיה. וכן שופר שחקקו בו צורות ליופי, כשר אפילו אם השתנה קולו אך לא ראוי לצבוע אותו (=ביטוי חיצוני של צביעות). (שו"ע תקפ"ו).

12. (באהבה ובאמונה גליונות 419, 421). וכך גם בדיווח על אווילותן של בלונדיניות. במחקרים קיימת מחלוקת על הקשר בין הצלחה אינטלקטואלית ליופי.

כמשלימים ומאוחדים עם תכונות האופי הפנימיות המעולות: "אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ובעל קומה" (שבת צב, א).

ח. הצדק צריך גם להראות

סוגיית הגמרא חותמת בדיון על מראהו החיצוני של השופר כתנאי לכשרותו:

היינו טעמייהו דרבנן: שופר אמר רחמנא...

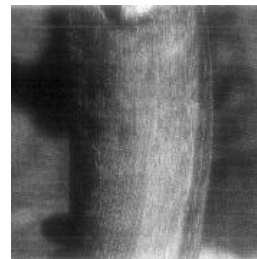
והא דפרה, כיון דקאי גילדי גילדי – מיתחזי כשנים ושלשה שופרות...

ורבי יוסי אמר לך... כיון דמחברי אהדדי חד הוא.

לדעת חכמים קרן הפרה אינה כשרה לתקיעת שופר כיוון שהיא נראית כשניים וכשלושה שופרות. זאת, בניגוד לשופרות הכשרים (איל, יעל ועוד) הנראים כחטיבה אחת. אלא שהתבוננות בקרני הפרה והיעל מעלה קושיה¹³ - דווקא קרן היעל (משמאל) הכשרה לכל הדעות לשמש כשופר נראית כעשויה משכבות שונות, ואילו דווקא בקרן השור (מימין) נראה השופר כאחיד יותר וכמורכב משכבות חופפות זו לזו. על כך עונה רענן כי "ייתכן אולי, שהמבנה השכבתי (= של קרן השור) מעניק תחושה חזקה יותר של כמה שופרות המסודרים בטור, בניגוד לקרניים שבהן הגבול בין כל חוליה נראה כחריץ דק ולא משמעותי". ועוד הוא מציע כי אין פסול בקרני היעל הבנויות מרצף חוליות "משום שהן מאוחות זו לזו ומרכיבות שופר אחד, ואילו בקרן הפרה המבנה השכבתי מעניק לכל חוליה צורה של שופר נפרד, והקרן מורכבת מסדרה של שופרות, הנעוצים זה בתוך זה ברצף".

קרן יעל

קרן שור

באור פשוט וקולע זה למחלוקת, שב ומעמיד אותנו על שורש המחלוקת בסוגיה: לדעת חכמים לא ייתכן להשתמש לתקיעת שופר בקרן שמנסה להראות – "מתחזי", כאילו היא שניים ושלושה שופרות. התעתוע בין המהות ובין דרך הופעתה כלפי חוץ אינה לגיטימית בבואנו לעמוד לפני המלך. לדעת ר' יוסי, כיוון שהחוליות השונות מחוברות זו לזו, מדובר בשופר אחד כלפי פנים וכלפי חוץ.

13. משה רענן, "אספקטים זואולוגיים בהלכות שופר", בתוך קובץ מאמרים לראש השנה, בהוצאת מכללת הרצוג. (מלווה בתצלומים).

אם כן, לר' יוסי, מספר שלבים: חיצוניות יכולה לשמש את הפנימיות גם אם היא קרן שאינה חלולה (הדיון המילולי). יתירה מכך, היא אינה סותרת אותה ופוגמת בה בהכרח כשהיא לעצמה מ"בחוץ" (הדיון הרעיוני) והשאיפה שהיא גם תשקף את הפנימיות (הדיון במציאות).

ט. גאולה

ייתכן שמחלוקת זו היא מהות המחלוקת שבין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף. בין הגישה המדגישה את הדתיות וההיבדלות הפנימית מול הגישה המשלבת דתיות פנימית עם לאומיות ופתיחות אוניברסאלית המתבטאים בחיצוניות וביחס לגויים. יוסף – סמל האוניברסאליות. מסלסל בשערו, לבוש כמצרי, נשוי לבת פוטיפר, מדבר שבעים לשון, אבל במקביל שם השם שגור על פיו והוא דואג לקיום אחיו ופרנסתם. ואילו יהודה – הוא סמל היהדות הפנימית. את יהודה שולח יעקב לגושן לפתוח ישיבה (בראשית רבה צה, ג) ולא להיות משביר גשמי. יהודה סמלו אריה, בבחינת - "אריה שאג מי לא ירא" ויוסף, סמלו שור. ו"שור וארי מתנגחין ועומדין והקנאה ביניהן עד שבא משיח" (תנחומא ויגש ד), רק לעתיד לבוא ישרור שלום בין האריה והשור שנאמר "ועגל וכפיר ומריא יחדיו".¹⁴

למעשה, הכמיהה אל ההתאמה המלאה בין פנים וחוץ טבועה בחותמו של הקב"ה בבריאה. מאז ומעולם מפעמת בהווייה החתירה לקראת היום שבו יהיה טעם העץ כטעם הפרי. כותנות העור מסתירות את הפנים מן החוץ ותורתו של ר' מאיר מבשרת כי אף הן עתידות להעשות לכותנות אור המקרינות את הפנים החוצה. "ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם" (בראשית ג, כא), "בתורתו של ר' מאיר מצאו כתובות אור" (בראשית רבה כ, יב). בציפייה ליום בו: "ההויה כולה תדובב: בחירי, הריני לך מותרת!"

14. על יוסף נאמר "בכור שורו הדר לו", פסוק המובא כראיה בסוגיתנו. יהודה הוא בן לאה ואילו יוסף הוא בן רחל יפת התואר שמורעה יצאה אסתר יפת התואר שפעלה בין הגויים.